

Nr 112.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1918 kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen
m. m.*

I en till riksdagen den 30 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 406, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen och annan under jordbruksdepartementet anordnad verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter å tilläggsstat för år 1918 såsom utgift för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 85,000,000 kronor.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll anfört följande.

»Med bifall till Kungl. Maj:ts propositioner nr 104 och 152 till 1917 års riksdag anvisade riksdagen å tilläggsstat för samma år ett reservationsanslag av 150 miljoner kronor såsom rörelsekapital för statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter. Till folkhushållningskommissionen, som för statens räkning handhaft ifrågavarande verksamhet, har Kungl. Maj:t hittills anvisat tillsammans 151,275,894 kronor 14 öre att utgå av nämnda medel. Av detta belopp hava emellertid tillhoppa 1,876,500 kronor återlevererats till statskontoret, varjämte 882,500 kronor av de anvisade beloppen icke blivit av kommissionen tagna i anspråk. Det belopp av de anvisade medlen, för vilket kommissionen således står i skuld till statskontoret, stannar därför vid 148,516,894 kronor 14 öre.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 10 saml. 52 häft. (Nr 112—117.) 1

Vid anmälan den 14 januari 1918 av de ärenden angående utgifter för kapitalökning, som ansågos böra föranleda äskande av anslag å tilläggsstat för år 1918, anförde jag, att enligt erhållna preliminära uppgifter från folkhushållningskommissionen ytterligare 75 miljoner kronor syntes komma att behövas såsom rörelsekapital. Då emellertid närmare utredning tarvades, ansåg jag detta belopp blott böra beräknas i avbidan på blivande proposition. Detta har också skett.

Nu har folkhushållningskommissionen i skrivelse den 27 april 1918 avgivit utredning och förslag i ämnet samt därvid yttrat följande:

Kommissionen, som ställts inför uppgiften att bedriva en alltmer omfattande affärsverksamhet för anskaffande och tillhandahållande av för folkförsörjningen erforderliga förnödenheter, har tagit frågan om behovet av ökat rörelsekapital i övervägande och funnit, att, huru stora än svårigheterna äro att för närvarande med någorlunda säkerhet förutsäga, vilken omfattning ifrågavarande verksamhet under närmaste framtiden kan få, det dock är oundgängligen nödvändigt, därest kommissionen skall bliva i stånd att fullfölja sin verksamhet, att ett avsevärt större kapital än hittills anslagna 150 miljoner kronor av årets riksdag ställes till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet i fråga.

Beträffande kommissionens behov av rörelsekapital för spannmålshandeln, som representerar den väsentligaste delen av kommissionens affärsverksamhet, kommer — bortsett från möjligheterna till import — detta behov att bliva betydligt stegrat för skördeåret 1918 - 1919, beroende på de ökade priser spannmålen kommer att betinga, för så vitt de i propositionen nr 204 till årets riksdag föreslagna priserna bliva fastställda. Utgår man från, att den kvantitet svensk spannmål, som av kommissionen kan komma att inköpas under skördeåret 1918 - 1919, bliver något större än motsvarande myckenhet under detta år, torde med tillämpning av de föreslagna spannmålspriserna den högsta spänningen i det kapital, som erfordras för kommissionens inhemska spannmålshandel, komma att belöpa sig till omkring 150 miljoner kronor, och kan tiden för nämnda högsta spänning väntas inträda under januari och februari månader 1919. Kommissionen anser sig dock böra framhålla, att denna siffra är ytterst approximativ på den grund, att storleken av den blivande skörden icke låter sig förutsägas och behovet av rörelsekapital dessutom står i direkt beroende av, huru inlevererandet av spannmålen till staten kan komma att förlöpa.

Övriga varuslag, med vilka kommissionen driver mera omfattande handel, äro fläsk, kött, sill, smör och potatisprodukter (potatisstärkelse och potatisflingor). Även här måste de för rörelsekapitalet beräknade siffrorna bliva mycket approximativa. Den inhemska fläskproduktionen har numera avsevärt minskats, och utsikterna till någon större fläskimport torde vara ovissa. Om sålunda möjligheterna för en fortsatt fläsklagring äro svåra att bedöma, så torde man däremot med visshet kunna antaga, att i stället åtgärder för trygghandlet av lagring av avsevärda partier av kött på ett eller annat sätt måste vidtagas. Utgår man från en lagringskapacitet hos statens fryshusanläggningar av 10,000 ton kött, så torde ett rörelsekapital på 30 miljoner kronor icke vara för högt beräknat, om kommissionen skall kunna åstadkomma någon lagring av betydelse. I avseende å fortsatt lagring av

fläsk finnes däremot, efter vad som ovan anförts, ingen hållpunkt för beräklandet av det härtill erforderliga kapitalet, men anser kommissionen, att i varje fall åtminstone 5 miljoner kronor böra vara disponibla för detta ändamål.

Vad beträffar handeln med sill, har kommissionen under åren 1917 och 1918 importerat cirka 300,000 tunnor per år, varjämte förekommit betydande uppköp och lagring av svensk sill. Därest man räknar med en lika stor import även för kommande konsumtionsår, torde behovet av rörelsekapital vid denna högsta spänning antagligen komma att stiga till 15 miljoner kronor.

För smör räknar kommissionen med möjligheten att halla i lager cirka 15,000 drittlar à 50 kilogram och att dessutom åtminstone tidvis kunna bedriva uppköp av en del kvantiteter smör vid sidan av vad som för cirkulationen i lagren erfordras. Det härför erforderliga kapitalet torde med nuvarande priser på det importerade danska smöret, med vilket kommissionen till övervägande del driver sin handel, böra sättas till cirka 7,500,000 kronor.

Kommissionen har enligt statsmakternas beslut av 1917 års potatisskörd övertagit betydande partier potatisstärkelse och potatisflingor. Av dessa produkter torde lagret i maj månad innevarande år, då det väntas bliva som störst, komma att omfatta cirka 5,000 ton potatisstärkelse, betingande ett värde av 4,000,000 kronor, och cirka 4,000 ton potatisflingor till ett värde av 2,400,000 kronor. Till sammans motsvarar detta 6,400,000 kronor, ett belopp, som antagligen bliver behöfligt även under nästa år för ändamålet.

Emellertid driver kommissionen, om ock i mindre omfattning, även handel med en del andra varor än de nu nämnda, nämligen med gryner, ärter, makaroner, rotfrukter, kaffe, cacao, såpa, ljus, karbidlampor m. m., och har kommissionen för närvarande bundet i denna verksamhet ett kapital på ungefär 10 miljoner kronor. Kommissionen förutsätter, att dylik verksamhet bliver av nöden även under närmast kommande tid, och finner ej skäl antaga, att behovet av rörelsekapital då kan reduceras.

Vidare har kommissionen för sin verksamhet med uppköp och försäljning av andra inhemska fodermedel än spannmål hittills fått sig anvisat ett rörelsekapital av 5 miljoner kronor, och anser kommissionen, att detta kapital behöver utgå med oförändrat belopp, för så vitt verksamheten kommer att i fortsättningen bedrivas ungefärligen efter de linjer, som hittills följts, något som visserligen är tämligen osäkert men dock tills vidare måste antagas bliva fallet.

Slutligen anser sig kommissionen för tillvaratagande av frukter och bär behöva under viss tid disponera, liksom under år 1917, ett rörelsekapital på cirka 5 miljoner kronor.

Med hänsyn till att den ständigt fortgående prisstegringen kan komma att gå än vidare än kommissionen förutsatt i de kalkyler, som här återfinnas, är det icke osannolikt, att ovan beräknade rörelsekapital för en del förnödenheter kommer att visa sig otillräckligt för verksamhetens bedrivande. Kommissionen har därför ansett det vara nödvändigt, att ett särskilt belopp, beräknat till 10 miljoner kronor, reserveras för det ökade behov av rörelsekapital, som kan uppkomma på grund av oförutsedda prisstegringar och dylikt.

En sammanställning av de belopp kommissionen sålunda anser sig behöva såsom rörelsekapital för de delar av sin verksamhet, som ovan berörts, ter sig sålunda:

Spannmål (inhemsk upphandling)	kronor	150,000,000
Kött och fläsk	»	35,000,000
Sill	»	15,000,000
Smör	»	7,500,000
Potatisprodukter	»	6,400,000
Diverse varor	»	10,000,000
Fodermedel	»	5,000,000
Frukter och bär	»	5,000,000
Reserv för prisstegringar och dylikt	»	10,000,000

Summa kronor 243,900,000.

Under antagande, att den maximilagring, som för de olika varuslagen beräknats vid kalkylerandet av förenämnda belopp, skulle i varje fall uppnås, är den enda förutsättningen för att det totala rörelsekapitalet skulle kunna reduceras, att denna maximilagring skulle för de särskilda varuslagen inträda å så skilda tider, att överskott av rörelsekapital genom minskad lagring av ett varuslag skulle kunna användas till täckande av behov av rörelsemedel för ett annat. Så kan emellertid icke i föreliggande fall väntas i någon större utsträckning bliva förhållandet. Endast tillvaratagandet av frukter och bär torde komma att ske på sådan tid, att medel därför kunna beräknas i erforderlig utsträckning bliva disponibla, utan att särskilt kapital behöver anvisas. För övriga varuslag, med undantag för potatisprodukterna, torde den antagna maximilagringen komma att samtidigt inträda, nämligen under januari—februari månader 1919, och den reduktion, som kan betingas av att potatisprodukternas förberörda maximilagring inträffar först ett par månader senare, torde på sin höjd kunna uppskattas till ett belopp av cirka 2 miljoner kronor. Det förutnämnda totala beloppet av det erforderliga rörelsekapitalet torde alltså kunna reduceras till i runt tal 235 miljoner kronor, och vill kommissionen således ifrågasätta, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att sagda belopp må, i mån av behov, ställas till kommissionens förfogande såsom rörelsekapital för kommissionens verksamhet under konsumtionsåret 1918—1919.

Beträffande det sålunda fixerade rörelsekapitalet anser sig kommissionen emellertid böra särskilt framhålla, att kommissionen vid sina beräkningar ej upptagit något belopp för *import* av spannmål, kraftfoder och gödningsämnen, vilken import hittills också legat i kommissionens händer, enär kommissionen icke ser sig i stånd att i detta sammanhang framkomma med några beräkningar rörande det kapital, som kan krävas för en eventuell dylik imports finansierande.

Under återopande av vad sålunda anförts får folkhushållningskommissionen hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen, att, utöver det belopp av 150 miljoner kronor, som tidigare anvisats såsom rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter, för samma och därmed likartade ändamål till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ytterligare ett belopp av 85 miljoner kronor.

Departementets
chefen.

Jag finner av utredningen framgå, att en väsentlig tillökning i folkhushållningskommissionens rörelsekapital är oundgängligen behöflig, därest kommissionens vittomfattande verksamhet skall kunna till-

fredsställande finansieras och säljarna av respektive varor inom rimlig tid erhålla likvid. Dylig likvid måste nämligen i regel lämnas innan kommissionen för sin del erhållit betalning för samma varor vid deras utförsäljning, synnerligast som kommissionens verksamhet inriktas på att inköpa större partier och lagra dem kortare eller längre tid för att åstadkomma så jämn tillgång under konsumtionsåret som möjligt. Vad den största inköpsposten, den inhemska spannmålen, beträffar, krävas ökade medel jämväl på grund av nödvändigheten att åsätta densamma högre pris än de under fjolåret gällande. Man torde även kunna hysa berättigad förhoppning, att innevarande års skörd skall bliva större än nästföregående års, som inom vidsträckta delar av landet stod på gränsen till missväxt, och den större inköpskvantitet, man således bör räkna med, ställer ökade anspråk på kassaförlag.

Såsom kommissionen framhållit, är den beräknade summan, nämligen ytterligare 85 miljoner kronor, ytterst approximativ. Jag kan emellertid med hänsyn till nyssnämnda förhållanden och med fäst avseende vid att kommissionen i sina beräkningar ej upptagit något belopp för import av spannmål och kraftfoder icke tillstyrka någon ned-sättning av densamma. Den kommer naturligtvis endast i mån av behov att tagas i anspråk.

Jag vill i detta sammanhang anmärka, att rörelsekapital torde fordras även för annan under jordbruksdepartementet förlagd kristids-verksamhet än den, som sker genom folkhushållningskommissionen. Jag syftar här närmast på statens fryshusstyrelsens behov av driftkapital för de under styrelsens förvaltning ställda fryshusen m. m. De för dessa ändamål erforderliga beloppen, som tillsvidare lämpligen böra utgå av dessa medel, torde dock icke vara större än att de kunna inrymmas inom det av folkhushållningskommissionen beräknade totalbeloppet.»

Då det begärda anslaget synes, på sätt departementschefen framhållit, oundgängligen erforderligt såsom ytterligare rörelsekapital för i propositionen angivna behov, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må, med bifall till förevarande proposition, såsom ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen och annan under jordbruksdepartementet anordnad verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter å tilläggs-

stat för år 1918 såsom utgift för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 85,000,000 kronor.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet framdeles avgiva förslag.

Stockholm den 27 maj 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Herrar greve Hamilton, Paulson, Lindblad, greve Axel Wachtmeister. Persson, Johansson, Nilsson i Landeryd, friherre Hermelin, Pettersson. Igel, Flognfält, Ericsson i Arboga och Olsson.